

Kaderová, Jana

**Pseudohildegardino proroctví *Insurgent gentes* v českém kontextu.
Srovnání textu *Prophecia beate Hildegardis de fratribus minoribus* z
třeboňského rukopisu a Apologie Konráda Waldhausera**

Graeco-Latina Brunensia. 2012, vol. 17, iss. 2, pp. [79]-94

ISSN 1803-7402 (print); ISSN 2336-4424 (online)

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/126020>

Access Date: 06. 12. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

JANA KADEROVÁ
(MASARYKOVA UNIVERZITA)

PSEUDOHILDEGARDINO PROROCTVÍ *INSURGENT GENTES* V ČESKÉM KONTEXTU. SROVNÁNÍ TEXTU *PROPHECIA BEATE HILDEGARDIS DE FRATRIBUS MINORIBUS* Z TŘEBOŇSKÉHO RUKOPISU A *APOLOGIE KONRÁDA WALDHAUSERA*

Pseudo-hildegardian prophecy *Insurgent gentes* within the Czech context. A comparison of the text *Prophecia beate Hildegardis de fratribus minoribus* from the Trebon manuscript and Konrad Waldhauser's *Apologia*.

The article deals with the Pseudo-hildegardian prophecy Insurgent gentes, which became very popular in the 13th century and continued to be throughout the 14th century and also in the first half of the 15th century. Many medieval manuscripts containing the text Insurgent gentes have survived up to the present days and neither full edition or study exist till this time. The prophecy was probably composed in the circle of William of Saint Amour at Paris in the 1250th. In the Middle-Ages it was spread under the name of Hildegarda of Bingen (1098–1179). The text Insurgent gentes draws on genuine Hildegard's letter to the clergy of Cologne (1163), which Gebeno of Eberbach, the author of Pentachronon (1220), read as prophesying a new Cathar treat. The pseudonymous prophecy was shortly to become the valued property of the antimendicant propaganda.

Eventually the article focuses on the text Prophecia beate Hildegardis de fratribus minoribus from the Trebon manuscript (1st half of the 15th century), in relation to the prophecy Insurgent gentes so far unknown, and confronts this text with the work of Konrad Waldhauser, one of the Hus's predecessors. It shows that both texts use similar methods and in several cases fully correspond.

Keywords: Hildegard of Bingen, *Insurgent gentes*, Gebeno of Eberbach, *Letter to the clergy of Cologne*, Prophecy, Pseudoprophecy, Mendicants, Antimendicant propaganda, William of St. Amour, Hus's predecessors, Konrad Waldhauser, Waldhauser's *Apologia* and *Postilla*.

Proroctví *Insurgent gentes*, které se ve středověku většinou¹ šířilo pod jménem slavné vizionářky a literárně činné abatyše Hildegardy z Bingen

¹ Dochován je i rukopis, který proroctví připisuje Joachimovi z Fiore: „*Incipit prophecia*

(1098–1179),² se během 13. století stalo velmi populární a svoji popularitu si udrželo i po celé 14. a ještě i část 15. století, jak dokládají četné dochované rukopisy z této doby. Ve své diplomové práci obhájené v roce 2010³ jsme pořídili komentovaný přepis a překlad pseudohildegardina prococtví *Insurgent gentes* pod názvem *Prophecia beate Hildegardis de fratribus minoribus*,⁴ vycházeli jsme přitom z rukopisu uloženého ve Státním oblastním archivu v Třeboni pod signaturou A3 (folio 126a – 126b).⁵ Tento rukopis, datovaný Jaroslavem Kadlecem do 1. poloviny 15. století,⁶ dosud nebyl do rukopisné tradice textu *Insurgent gentes* zahrnut. Manuskriptů obsahující prococtví *Insurgent gentes* je nespočet (variabilita textu je také poměrně velká) a studie a edice, která by obsáhla všechny dochované evropské rukopisy dosud neexistuje. K. Kerby-Fulton spolu s M. Hayton a K. Olsen připravila kritickou edici vycházející ze šesti anglických manuskriptů⁷ a K. Olsen vytvořila také katalog anglických (*insular*) rukopisů obsahující podrobný popis jednotlivých položek.⁸ První moderní kritickou edici a soupis čítající čtyřicet tři rukopisů pořídil o několik let dříve ve své dizertační

Venerabilis Abatis Joachim contra religiosi tenentes ordinem mendicium – Insurgent gentes... “Oxford, Bodleian Library MS Lat. misc. c. 75 (dříve znám jako Phillipps MS 3119), f. 124 v, citováno dle KERBY-FULTON – HAYTON – OLSEN (2004: 184).

- 2 Základní literatura k Hildegardině osobnosti a životu (řazeno abecedně): BEUYS (2005); FLANAGAN (1998); FÜHRKÖTTER – SUDBRACK (1984); NEWMAN (1987); podrobná a aktualizovaná bibliografie na webových stránkách projektu *Das Repertorium “Geschichtsquellen des deutschen Mittelalters”* (DEUTINGER – WESCHE (2012). Kritické vydání Hildegardina jediného středověkého životopisu dochovaného v úplnosti (*Vita sanctae Hildegardis*, datovaný do 80. let 12. století) pořídila v rámci edice *Corpus Christianorum Continuatio Mediaevalis* Monika Klaes, která text opatřila obsáhlým úvodem, kde se podrobně zabývá Hildegardinými životopisci (Guibert z Gembloux, Theoderich z Echternachu, Gottfried z Disibodenbergu) a popisem jednotlivých rukopisů, viz KLAES (1993). Znovu byl text vydán i s překladem do němčiny a zkráceným úvodem v roce 1998, viz KLAES (1998).
- 3 KADEROVÁ (2010).
- 4 KADEROVÁ (2010: 4–8).
- 5 V soupisu treboňského archivu z roku 1958 je rukopis veden pod číslem 5. Podle J. Kadlece se rukopis do treboňského archivu dostal pravděpodobně po roce 1785 spolu s ostatními manuskripty ze zrušeného kláštera augustiniánů kanovníků v Třeboni (WEBER – TRÍŠKA – SPUNAR (1958: 5). Jaroslav Kadlec zde publikuje pod pseudonymem Jaroslav Weber.
- 6 WEBER – TRÍŠKA – SPUNAR (1958: 23).
- 7 KERBY-FULTON – HAYTON – OLSEN (2004: 187–194).
- 8 KERBY-FULTON – HAYTON – OLSEN (2004: 170–186).

práci J. C. Santos Paz,⁹ který pracoval s dvěma recenzemi textu.¹⁰ Do té doby existovaly pouze částečné soupisy rukopisů,¹¹ respektive nekritické edice, z nichž nejznámější je zřejmě edice Johanna Alberta Fabricia vytištěná v roce 1858 ve Florencii¹² vycházející z dnes neznámého rukopisu ze 14. století,¹³ a pro naše prostředí zajímavá komentovaná edice pořizená R. Cegnou z rukopisu z 15. století uloženého v Národní knihovně v Praze (signatura X H 17).¹⁴

Podívejme se teď blíže na samotný text proroctví *Insurgent gentes*,¹⁵ které se vyznačuje ostrým protimendikantským tónem; konkrétně se sice obrací proti minoritům, ale jde o kritiku žebavých řádů obecně. Proroctví barvitě líčí neutěšený stav, který nastane na zemi, až lidé podlehnou svodům žebavých řádů: moudří lidé zleniví, nevinní lidé budou ničení a mocní budou svedeni pro pozlátko světských radostí. Žebavé řády se budou vyznačovat především čtyřmi neřestmi, které v nich zakoření samotný ďábel; patolízalství (*adulacio*), závist (*invidia*), pokrytectví (*ypocrisis*) a nactiutřačství (*detraccio*). Budou kázat světským panovníkům, budou krást svátosti pravým pastýřům,¹⁶ almužny chudým, budou se snažit

⁹ SANTOS PAZ (1997: 538–584).

¹⁰ Text z Třeboňského rukopisu odpovídá druhé recenzi (stejně jako edice KERBY-FULTON, KATHRYN – HAYTON, MAGDA – OLSEN, KENNA (2004). Druhá recenze se dochovala v mnohem větším počtu rukopisů než recenze první, která je výrazně delší.

¹¹ DUFEIL (1972: 317,342 a poznámka 181); SZITYA (1986: 220); BUND (1988: 180, pozn. 8) a EMBACH (2003: 232, pozn. 2). Tyto soupisy zmiňuje a dále je doplňuje KERBY-FULTON – HAYTON – OLSEN (2004: 160–161, pozn. 2). K těmto soupisům je třeba připojit také rukopis ze 14. století uložený v knihovně ve Florencii (Biblioteca Medicea Laurenziana), zmíněný v soupisu *Les manuscrits du Roman de la Rose-description et classement* pod názvem *Florence Bibl. Laurentienne Acq. et. Dons 153*. Text *Insurgent gentes* je na foliu 257v – 259r a autor soupisu jej zde na straně 186 přepisuje. LANGLOIS (1910: 184–187).

¹² FABRICIUS (1858: 243–244). Přetisk Fabriciovy edice nejnověji EMBACH (2003: 233–234).

¹³ KERBY-FULTON – HAYTON – OLSEN (2004: 187).

¹⁴ CEGNA (1970: 26–27).

¹⁵ V následující části vycházíme ze své diplomové práce, kde jsme pracovali s třeboňským rukopisem (viz výše poznámka 5), na jehož základě byl také pořizen přepis textu a jeho překlad do češtiny, viz KADEROVÁ (2010: 4–8) a přílohy tohoto článku.

¹⁶ Konkrétně je zde zřejmě míněna hlavně svátost smíření, v užším slova smyslu pak zpověď. Spor o to, jestli vůbec mají kněží žebavých řádů právo věřící zpovídat, či zda je jejich zpověď platná, se opakovaně vracel. Částečné uklidnění přinesla papežská bula *Super Cathedram* z roku 1300, která kromě dalšího stanovila také to, že zpověď u mendikantů je platná v případech, že ji povolil diecézní biskup. Kritici mendikantů jim často vyčítali, že pronikají přímo k věřícím do domů za účelem zpovědi a že jim lidé svěřují veškerá tajemství. Tak např. i Vilém ze Saint-Amour ve svém traktátu *De*

získávat u lidu popularitu za každou cenu a budou od kohokoliv přijímat majetek, aniž by se ptali po jeho původu. Ovšem nakonec lidé prohlédnou jejich úmysly a přestanou je podporovat. Autor prorocství se pak obrací přímo na žebravé mnichy a oslovuje je dlouhou řadou oxymor: chudí boháči (*pauperes divites*), pyšní žebráci (*mendici superbi*), drzí učitelé (*effrontes doctores*), pokorní hrdopýškové (*humiles elati*) či nenávistní milovníci (*amatores invidi*), aby jim prorokoval, že jejich řád bude zničen stejně jako padl Šimon Mág, a lidé se od těchto učitelů zvrhlosti (*doctores perversitatis*), otců kacířské zvrácenosti (*patres heretice pravitatis*), pseudoapoštolů (*pseudo apostoli*) a synů nepravosti (*filii iniquitatis*) zcela odvrátí.¹⁷

Třeboňský text třikrát přímo cituje z Pisma,¹⁸ třikrát na Bibli volněji odkazuje.¹⁹ V úvodu hned dvakrát zdůrazňuje, že se jedná o prorocství sv. Hildegardy z Bingen.²⁰ Zaštitění se Hildegardiným jménem mělo v těchto případech svoji tradici. Jak upozorňuje K. Kerby-Fulton „*Hildegarda byla čtena, opisována a citována nejvíce tehdy, když se diskutovalo o sporných otázkách zneužívání moci v církvi, když rostlo napětí mezi novými a starými řeholními řády, když hereze ohrožovala církevní zřízení a samozřejmě také když rostoucí vědomí krize s sebou přineslo očekávání apokalypsy.*“²¹ V této souvislosti byla více než její vizionářská díla (*Scivias*, *Liber vitae meritorum* a *Liber divinatorum operum*)²² využívána její korespondence.²³ Zejména to

periculis novissimorum temporum, k tomu viz ADÁMKOVÁ (2001: 56), v Čechách pak Milíč z Kroměříže ve svém dopisu papeži Urbanovi V (*Epistula ad Urbanum V papam*), k tomu podrobněji KADEROVÁ (2010: 58–59 a pozn. 244).

17 Kritika, která se na hlavy žebravých mnichů snesla, odpovídá tomu, co mendikantům vyčítali jejich známí odpůrci. Za všechny jmenujme z prostředí pařížské univerzity Viléma ze Saint-Amour, dále pařížského básníka Rutebeufa, oxfordského učenice Richarda FitzRalpa, v Paříži i ve Vídní působícího Konráda z Megenbergu, či Konráda Waldhausera, Milíče z Kroměříže a Matěje z Janova. Ti všichni a mnozí další je obviňují především z pokrytectví, že získávání si přízně lidí všemožnými způsoby a z kupčení se svátostmi.

18 Oz 4,8; Př 6,18; Jb 21,14.

19 Sk 8,9–24; 2 Tm 3,6; Gn 11,4.

20 „*Incipit propheta beate Hildigardis de fratribus minoribus*“; „*Floruit beata Hildigardis, cuius hec est propheta infrascripta,...*“ SOA TŘEBOŇ A 3, f. 126A, citováno dle KADEROVÁ (2010: 4).

21 KERBY-FULTON (1996: 4).

22 Nejnovější kritické edice: *Scivias*: FÜHRKÖTTER – CARLEVARIS [ED.] (2003); *Liber vitae meritorum*: CARLEVARIS, ANGELA [ED.] (1995); *Liber divinatorum operum*: DELOREZ – DRONKE [ED.] (1996).

23 Soubor Hildegardiných dopisů (včetně části dopisů adresovaných jí) vyšel naposledy ve třech svazcích jako součást edice *Corpus Christianorum: Continuatio Mediaevalis* v nakladatelství Brepols v devadesátých letech minulého a v prvním desetiletí 21. sto-

pak byl její dopis tradičně uváděn jako dopis kolínskému kléru, který vydavatel L. Acker datuje s jistými pochybnostmi do roku 1163.²⁴ Hildegarda zde vystupuje proti laxnosti církevních představitelů a varuje před kacíř (populus errans), kteří svým naoko prostým, skromným a asketickým způsobem života svedou mnoho lidí. Hildegarda sama tento *populus errans* se soudobými heretiky – katary ještě neztotožnila, to udělal až o několik desetiletí později cisterciák Gebeno von Eberbach, který vyložil Hildegardin list kolínským jako proroctví o nebezpečí nového rozmachu katarské hereze. Udělal to ve svém soupisu vybraných Hildegardiných prací z roku 1220, který koloval pod názvy *Pentachronon sive speculum futurorum temporum* či jen *Pentachronon*. Tento kompilát, v němž Gebeno Hildegardino dílo radikálně zkrátil²⁵ a často tak i pozměnil jeho vyznění a smysl, byl v pozdním středověku po celé Evropě velmi oblíbený a dnes je známo mnoho jeho rukopisů.²⁶ V moderní kritické edici vydal Gebenův spis *Pentachronon* v roce 2004 J. C. Santos Paz²⁷ a nahradil tak starší a neúplnou Pitrovu edici.²⁸ Již ve druhé čtvrtině 13. století využila list kolínským propaganda směřující proti nedávno vzniklým žebravým řádům a vyložila jej jako předzvěst příchodu těchto řádů. Dopis byl často citován a také upravován tak, aby lépe vyhovoval požadavkům oponentů mendikantských řádů.²⁹

Z dopisu kolínskému kléru volně vychází také text proroctví *Insurgent gentes*. K. Kerby-Fulton již ve svém článku *Hildegard of Bingen and anti-mendicant propaganda* naznačila, že toto pseudohildegardino proroctví mohlo vzniknout v 50. letech 13. století v pařížském okruhu Viléma ze

letí, viz VAN ACKER (1991); VAN ACKER (1993); VAN ACKER – KLAES – HACHMOLLER (2001). Jedná se o německy komentovaná kritická vydání opatřená obsáhlým úvodem. V českém překladu vyšel výbor Hildegardiných listů v roce 1948, Konařík však překládal z německého překladu, viz KONAŘÍK (1948).

24 Ep. XV R. In VAN ACKER (1991: 34–44 (dodatky 44–47). Pro hlubší analýzu textu a historický kontext viz BUND (1988: 171–260), kde je také kritická edice listu.

25 Tuto praxi Hildegarda ve svém díle *Liber divinorum operum* výslovně zakázala (DELOREZ – DRONKE [ED.] (1996: 3.5.38, 462–463), ale Gebenovi se podařilo přesvědčit jeptišky z Hildegardina kláštera, aby od tohoto zákazu upustily. KERBY-FULTON (2000: 321).

26 KERBY-FULTON (2000: 321–322).

27 SANTOS PAZ [ED.] (2004).

28 PITRA [ED.] (1882: 483–488).

29 KERBY-FULTON (1996: 13–14) a nověji KERBY-FULTON (2000: 322) Autorka zde upozorňuje na dva rukopisy (anglický a irský), které obsahují již zcela přepracovaný útočný text, který má s originálem společný jen začátek a několik frází, viz KERBY-FULTON (1996: 14 a pozn. 40).

Saint-Amour,³⁰ a tuto hypotézu dále rozpracovala ve sborníku *Prophecy, Apocalypse and the Day of Doom: Proceedings of the 2000 Harlaxton Symposium*.³¹ K. Kerby-Fulton zde pečlivě srovnává text *Insurgent gentes* s vybranými pasážemi Vilémova díla *De periculis novissimorum temporum* a také s listem kolínským. Přestože se pseudohildegardino proroctví v mnohých věcech s Hildegardiným listem shoduje (oba texty zmiňují svezení žen, šlechty a laiků, hrozbu peněz pro církve, probuzení lidu a nakonec i pád a ponížení falešných proroků), na rozdíl od něj a jejích dalších autentických proroctví postrádá závěrečný morální apel či po změně v církvi volající plán, který by nabídl zlepšení stávajících poměrů. Jeho jediným cílem je tak zostuzení a odsouzení mendikantských řádů.³²

Také v českém prostředí docházelo již brzo po příchodu žebravých řádů ke střetům s jejich okolím, především se světským klérem. Touto problematikou jsme se chronologicky zabývali ve své diplomové práci, kde jsme se zaměřili především na tři Husovy předchůdce,³³ Konráda Waldhausera, Milíče z Kroměříže a Matěje z Janova, kteří se všichni během svého života díky svému veřejnému působení a snaze o nápravu neutěšeného stavu církve dostali do přímého konfliktu s žebravými řády.³⁴ V tomto příspěvku se však soustředíme pouze na osobnost Konráda Waldhausera, v jehož díle *Apologia*³⁵ a v českém

30 KERBY-FULTON (1987: 386–399). Opatrněji se k problému staví M. Embach, když považuje otázku vzniku textu ve Vilémově okruhu zatím za nezodpovězenou, viz EMBACH (2003: 232).

31 KERBY-FULTON – HAYTON – OLSEN (2004: 160–194).

32 KERBY-FULTON – HAYTON – OLSEN (2004: 161–169).

33 Všeobecně se v literatuře tvrdí, že tento pojem do ní zavedl František Palacký, když v roce 1846 vydal (pod pseudonymem J. P. Jordan) spis *Die Vorläufer des Husitenthums in Böhmen*. Jak mne však laskavě upozornila konzultantka mé diplomové práce paní prof. Nechutová, tento pojem poprvé použil již ve 2. polovině 18. století spisovatel a kněz Augustin Zitte (1750–1785) ve svém díle *Lebensbeschreibungen der drey ausgezeichnetsten Vorläufer des berühmten M. Johannes Hus von Hussinecz, benanntlich des Konrad Stiekna, Johannes Milicz und Mathias von Janow*.

34 Kapitola „Text pseudohildegardina proroctví v kontextu českého prostředí 14. století“. In: KADEROVÁ (2010: 41–95).

35 Konrádova *Apologie* se dochovala ve čtyřech manuskriptech (Praha NK XIV G 17, ff. 43r–61r; Praha KNM XIII E 10, f. 1r–13r; Praha KMK E 24, f. 141v–150v a St. Florian Stiftsbibliothek XI 152, ff. 12r–24v.), ale Höfler ve své edici HÖFLER [ED.] (1865: 17–39), která je bohužel dosud jedinou edicí *Apologie*, vycházel pouze z jednoho rukopisu Národní knihovny v Praze (Praha NK XIV G 17). Vedle tohoto faktu je zásadním nedostatkem této edice rozsáhlé krácení původního textu (vynechány jsou především úseky z druhé poloviny rukopisu), poměrně časté chybné čtení rukopisu a v neposlední řadě také nedůsledné uvádění citací Bible i jiných autorů, které v *Apologii* Konrád užil, viz MENGEL (2003: 158). Při porovnávání pseudohildegardina proroctví s *Apologií* vycházíme vedle Höflerovy edice také z Mengelovy dizertační

překladu Walhouserovy *Postilly*³⁶ se přímo odráží vliv proroctví *Insurgent gentes*, což dokládáme jejich srovnáním s třeboňským textem. Konrádova Apologie se s pseudohildegardíným proroctvím na několika místech zcela shoduje či alespoň využívá stejné postupy. V prvním případě jde o téměř doslovnou citaci, v třeboňském textu stojí „*date nobis et nos orabimus*,“³⁷ v *Apologii* „*date nobis et orabimus pro vobis*.“³⁸ Jedná se zřejmě o záměrné překroucení věty z Lukášova evangelia „*dávejte a bude vám dáno*“ (L 6,38).³⁹ Mendikanté jsou zde označeni jako ti úplatní a lakotní kazatelé, kteří se nestydí slibovat věřícím přímělu oplátkou za dary a kupčit tak s modlitbami, přestože není nikde psáno, že by jim Kristus toto jednání povolil nebo přikázal.⁴⁰ Ve druhém případě oba srovnávané texty varují před tím, že mendikanté budou *pronikat lidem do domů jako hladoví psi*,⁴¹ a také je

práce, neboť kromě této edice přihlédl Mengel ke zbývajícím třem rukopisům v těch případech, kdy bylo Höflerovo vydání nedostačující. K obsahu *Apologie* a k okolnostem jejího vzniku viz KADEROVÁ (2010: 49–50), kde jsou odkazy na další literaturu.

36 Latinskou *Postilla* (*Postilla studentium universitatis Pragensis*) napsal Konrád v letech 1367–1368 na přání svých posluchačů, studentů Pražské univerzity. O její oblíbenosti ve středověku svědčí velké množství rukopisů, ze 14. a 15. století se jich dochovalo více než sto. MENGEL (2003: 154–155), kde v poznámce 17 autor odkazuje na soupisy rukopisů. Vzhledem k tomu, že latinská *Postilla* nebyla dosud vydána, podrobněji se jí zde nevěnujeme a text proroctví *Insurgent gentes* s ní rovněž nesrovnáváme. Vedle Konrádovy latinské *Postilly* existuje také český překlad části textu (22 kázání), vydaný F. Šimkem pod názvem *Staročeské zpracování Postily studentů svaté Univerzity pražské Konráda Waldhausera*. *Staročeská Postila* se dochovala v jediném rukopise z 1. poloviny 15. století, který je v majetku Vědecké knihovny v Olomouci (digitalizovaný rukopis (signatura M II 135) je dostupný na <http://dig.vkol.cz/dig/mii135/index.htm>). Šimek v úvodu edice vedle charakteristiky a jazykového rozboru rukopisu podává přehled starší literatury a konstatuje, že v mnoha pasážích se český překlad liší od latinského originálu natolik, že je vhodnější mluvit tu spíše o parafrázi. Je možné, že celé části textu přidal jeho překladatel, ovšem je obtížné je dohledat. ŠIMEK [ED.] (1947: XI).

37 SOA TŘEBOŇ A 3, f. 126A, citováno dle KADEROVÁ (2010: 4–5).

38 HÖFLER [ED.] (1865: 39).

39 „*Date et dabitur vobis mensuram bonam confersam et coagitatam et supereffluentem dabunt in sinum vestrum, eadem quippe mensura qua mensi fueritis remetietur vobis*“ Lc 6,38 V českém překladu: „*Dávejte, a bude vám dáno; dobrá míra, natlačená, natřesená, vrchovatá, bude vám dána do klína. Neboť jakou měrou měříte, takovou Bůh naměří vám*“ Lk 6,38.

40 „...*semper in omnibus suis sermonibus interpellationem inserentes, date nobis et orabimus pro vobis, cum tamen Christus suis praedicatoribus non legatur nec percepisse nec permisisse ita venalem super exhibere.*“ HÖFLER [ED.] (1865: 39).

41 „...*et tunc ibunt per domos famelici sicut canes rapidi...*“ SOA TŘEBOŇ A 3, f. 126A, citováno dle KADEROVÁ (2010:5), „...*sed constat quod ipsis circueuntes in ciuitate uel villa sicut canes famen patientes nullam domum in qua se sperant aliquid accepturos*

nazývají pseudoapoštolů a falešnými proroky.⁴² Na jiném místě se pak v třeboňském textu mluví o tom, že mendikanté se budou přátelili se ženami a učili je, jak klamat přátele a okrádat je o majetek.⁴³ Penn Szittyta ve své knize *The antifraternal tradition in medieval literature* ukazuje,⁴⁴ že již Vilém ze Saint-Amour ztotožnil v traktátu *De periculis novissimorum temporum*⁴⁵ farizee, antikristy a falešné proroky s řeholníky. Právě poslední dvě skupiny úzce souvisí s těmi, kteří v posledních dnech „pronikají do domů“ „*penetrantes domos*“, aby svedli hříšné lehkovážné ženy, ovládané rozličnými touhami. Pavel tak ve svém druhém *Listu Timoteovi*⁴⁶ označuje lidi jen naoko zbožné a falešné učitele. Pro Viléma to byli právě řeholníci, tito novodobí pokrytci, před kterými varuje Písmo. Všechny tyto čtyři skupiny postav (farizeové, antikristové, falešní proroci i lidé vnikající do domů) se spolu s příslušnými biblickými citacemi objevovaly v protimendikantsky zaměřené literatuře znovu a znovu. Jak píše Szittyta fráze „*penetrantes domos*“ se pro následující století stala jmenovkou pro mendikanty.⁴⁷ Pseudohildegardino proroctví a Konrádova *Apologia* se tak plně zařadily do proudu protimendikantsky zaměřené literatury. Naposledy se oba texty shodují v tom, že srovnávají mendikanty se Šimonem Mágem.⁴⁸

Rovněž v české *Postile* je při kritice kněžské hamižnosti a prodejnosti použita obměna věty vyskytující se i v třeboňském textu („*date nobis et nos*

penetrare obmittunt.” Konrad Waldhauser: *Apologia* (Praha NK XIV G 17, f. 58R), citováno dle MENGEL (2003: 87, poznámka 102); „...*ex hiis sunt qui penetrant domos*...“ HÖFLER [ED.] (1865: 23). Konrád tak v *Apologii* navíc přímo cituje *Druhý list Timoteovi* (2 Tm 3,6).

42 Například: „...*pseudo apostoli, qui simulastis vos servare vitam apostolorum*...“ SOA TŘEBOŇ A 3, f. 126B, citováno dle KADEROVÁ (2010:6).

43 „*contrahentes familiaritates mulierum eas instruentes, qualiter maritos et amicos blande decipiant et res proprias eis furtive distribuunt*“ SOA TŘEBOŇ A 3, f. 126A, citováno dle KADEROVÁ (2010:4).

44 SZITTYA (1986: 32–61).

45 K obsahu díla viz ADÁMKOVÁ (2001: 54–68); rozbor traktátu viz ADÁMKOVÁ (2001: 69–84).

46 2Tm 3.

47 SZITTYA (1986: 58); MENGEL (2003: 180–181).

48 „...*et cum altius ascendere non potuistis, tunc cecidistis sicut Symon Magus, cuius Dominus per orationem apostolorum ossa contrivit et plaga crudeli percussit*...“ SOA TŘEBOŇ A 3, f. 126B, citováno dle KADEROVÁ (2010: 6); „...: *ipsi sunt pejores quam haeretici et allegavit illud actorum VIII de Simone mago et dixit: Karissimi. Ille Simon humiliavit se licet ficte, sed isti nullo modo permittunt se flectere cum tamen sciunt se stare contra veritatem et dixit: Ille pessimus Nero antequam ille Symon venit ad eum aliquot annis fuit valde bonus sed postquam venisset, fecit ita malum quod matrem suam scindere fecit.*“ HÖFLER [ED.] (1865: 21).

orabimus“). Poprvé v kázání na den Nanebevstoupení Páně, kde si autor po popsání ideálu kazatele stěžuje na kněží, kteří káží ne pro spásu duší, ale pro svůj vlastní prospěch, jsou ochotní přimlouvat se u Boha jen za peníze.⁴⁹ Také při kázání psaném pro desátou neděli po svátku sv. Trojice je kritika kněží, kteří káží za peníze, podobná.⁵⁰

V článku jsme ukázali, že v pozdním středověku velmi populární text *Insurgent gentes*, jehož autora lze hypoteticky hledat v okruhu pařížského učenice Viléma ze Saint-Amour, pronikl ve čtrnáctém století také do českého prostředí. Patrně se jím inspiroval především Konrád Waldhauser, augustinián rakouského původu pobývajícím a kázajícím v 60. letech 14. století v Praze a dalších českých městech. Naznačují to některé výše uvedené shody jeho obranného spisu (*Apologia*) s textem pseudohildegardina proroctví z třeboňského rukopisu.

BIBLIOGRAFIE

Prameny a edice

- Beate Hildegardis propheta de fratribus minoribus* SOA TŘEBOŇ A 3, folio 126a–126b.
Bible: Písmo svaté Starého a Nového zákona. 1985. *Bible: Písmo svaté Starého a Nového zákona*: Český ekumenický překlad (přeložily ekumenické komise pro Starý a Nový zákon). Praha.
- Biblia Sacra: Iuxta Vulgatam Versionem*. FISCHER, BONIFÁC – WEBER, ROBERT [ED.]. 1994. Stuttgart.
- CEGNA, ROMOLO. 1970. „Predestinazione ed escatologismo ussiti nel Valdismo medievale“. *Bollettino della Società di Studi Valdesi*, 128, 26–27.
- CONRADUS WALDHAUSER. *Staročeské zpracování Postily studentů svaté university pražské Konráda Waldhausera*. ŠIMEK, FRANTIŠEK [ED.]. 1947. Praha, 1–117.
- CONRADUS WALDHAUSER. „Apologia Konradi in Waldhausen“. HÖFLER, KARL ADOLF CONSTANTIN [ED.]. 1865. In: *Fontes rerum austriacarum – Geschichtschreiber der Husitischen Bewegung in Böhmen II.*, Scriptorum Band VI., Wien, 17–39.
- FABRICIUS, JOHAN ALBERT. 1858. „S. Hildegardis.“ In: SCHÖTTGEN, CHRISTIANUS – MANSI, JOANNUS DOMINICUS [REV.]. *Bibliotheca Latina Madiae et Infimae Aetatis III*, 242–248.

⁴⁹ „Ale pohriechu mnozí sú kněže, ješto káží pro svůj úžitek, ale ne pro spasení duší, a kážice ve svých kostelách a řkúce: „Dajte nám a budem prositi Boha za vás!“ Tu t nechtie jinak boha prositi, jedno z peněz. Ti t nekáží pravdy, a stú pravdú mohli by zahynúti, neb neučie podlé prikázanie božieho,“ ŠIMEK [ED.] (1947: 42, [83 b]).

⁵⁰ „Sequitur (Hieronymus)... „Lotr jest, jenž z božieho domu jeskyni čini, kto z duchovenstvie zisku hledá.“ Znamenajte to všichni lakomci duchovní, jenž pro peníze slúžíte, kážete, a řkúce: „Dajte nám, a budem Boha prositi za vás“ neúfajíce ve ň, jenžto dává pokrm všemu ptactvu a synóm nebo kavčencóm, havranóm, ješto k němu vzkřičie.“ ŠIMEK [ED.] (1947: 112, [124 b]).

- GEBENO EBERBACENSIS. „Speculum futurorum temporum.“ In: PITRA, JEAN, BAPTISTE [ED.]. *Analecta sacra VIII. Nova s. Hildegardis opera*. Monte Cassino, 483–488.
- GEBENO EBERBACENSIS. *La obra de Gebenón de Eberbach*. SANTOS PAZ, JOSÉ CARLOS [ED.]. 2004. Firenze.
- HILDEGARDIS BINGENSIS. *Liber vite meritorum*. CARLEVARIS, ANGELA [ED.]. 1995. CCCM 90. Turnhout.
- HILDEGARDIS BINGENSIS. *Liber divinorum operum*. DELOREZ, ALBERT – DRONKE, PETER [ED.]. 1996. CCCM 42. Turnhout.
- HILDEGARDIS BINGENSIS. *Scivias*. FÜHRKÖTTER, ADELGUNDIS – CARLEVARIS, ANGELA [ED.]. 2003. CCSV. Turnhout.
- HILDEGARDIS BINGENSIS. *Epistolarium pars prima I–XC*. VAN ACKER, LIEVEN [ED.]. 1991. CCCM 91. Turnhout.
- HILDEGARDIS BINGENSIS. *Epistolarium pars secunda XCI–CCL*. VAN ACKER, LIEVEN [ED.]. 1993. CCCM 91 A. Turnhout.
- HILDEGARDIS BINGENSIS. *Epistolarium pars tertia CCLI–CCCXC*. VAN ACKER, LIEVEN – KLAES-HACHMOLLER, MONIKA [ED.]. 2001. CCCM 91B. Turnhout.
- KERBY-FULTON, KATHRYN [ED.]. 2004. „Relevatio beate Hildegardis“. In: *Prophecy, Apocalypse and the Day of Doom: Proceedings of the 2000 Harlaxton Symposium*. MORGAN, NIGEL [ED.]. Harlaxton Medieval Studies, NS XII, Donington, 191–194.
- KLAES, MONIKA [ED.]. 1993. *Vita sanctae Hildegardis*, CCCM 226. Turnhout.
- KLAES, MONIKA [ED.]. 1998. *Vita sanctae Hildegardis, Canonizatio sanctae Hildegardis. Fontes Christiani 29*. Freiburg in Breisgau.
- MARTINUS OPPAVIENSIS. Martini Oppaviensis chronicon pontificum et imperatorum. In: *Monumenta Germaniae Historica, Scriptores in Folio 22*. WEILAND, LUDWIG [ED.]. 1872 (REPRINT 1976). Hannover.
- LANGLOIS, ERNEST. 1910. *Les manuscrits du Roman de la Rose: description et classement*. Lille – Paris, 186.
- SANTOS PAZ – JOSÉ CARLOS [ED.]. 1997. „Insurgent gentes. Texto dela recensión 1. Texto dela recensión 2.“ In: SANTOS PAZ – JOSÉ CARLOS [EDS.]. 1997. *La recepción de Hildegarde de Bingen en los siglos XIII y XIV*. Santiago de Compostela, 572–584.

Překlady pramenů

- KONAŘÍK, BEDŘICH. 1948. *Listy sv. Hildegardy z Bingen: Výbor třicetitří listů svaté Hildegardy z Bingen podle vydání Mignova a překladu Clarusova*. Olomouc.
- DUS, JAN AMOS – BARTOŇ, JOSEF [TRANS.]. 2003. *Příběhy apoštolů–Novozákonní apokryfy II*. Praha.

Sekundární literatura

- ADÁMKOVÁ, IVA. 2001. *Quinta rota in quadriga-mendikantské řády a jejich kritika v českém a francouzském prostředí*. Brno.
- BEUYS, BARBARA. 2005. *Neboť jsem nemocná láskou: život Hildegardy z Bingen* (z německého originálu přeložila H. MILCOVÁ). Praha.
- BUND, KONRAD. 1988. „Die ‚Prophetin‘, ein Dichter und die Niederlassung der Bettelorden in Köln. Der Brief der Hildegard von Bingen an den Kölner Klerus und das Gedicht ‚Pro-

- pheta Sancte Hyldegardis de Novis Fratribus' des Magisters Heinrich von Avranches". *Mittellateinisches Jahrbuch*, 23, 171–260.
- BUND, KONRAD. 2005. „Die Rezeption Hildegards von Bingen in Spätmittelalter und in der Frühen Neuzeit“. *Mittellateinisches Jahrbuch*, 40, 267–271.
- CEGNA, ROMOLO. 1970. „Predestinazione ed escatologismo ussiti nel Valdismo medievale“. *Bollettino della Società di Studi Valdesi*, 128, 3–28.
- DEUTINGER, ROMAN – WESCHE, MARCUS. 2012. „Hildegardis abbatissa Montis S. Ruperti“. In: *Das Repertorium "Geschichtsquellen des deutschen Mittelalters"*. 20-03-2012. Available from URL <http://www.geschichtsquellen.de/repPers_118550993.html> [cit. 2012–09–06].
- DUFEL, MICHEL-MARIE. 1972. *Guillaume de Saint-Amour et la polémique universitaire parisienne, 1250–1259*. Paris.
- EMBACH, MICHAEL. 2003. *Die Schriften Hildegards von Bingen – Studien zu ihrer Überlieferung und Rezeption im Mittelalter und in der Frühen Neuzeit. Erudiri Sapientia, Bd. 4*. Berlin.
- FLANAGAN, SABINA. 2001. *Hildegard of Bingen, 1098–1179, A visionary life*. London.
- FÜHRKÖTTER, ADELGUNDIS – SUDBRACK, JOSEF. 1984. „Hildegard von Bingen“. In: RUHBACH, GERHARD – SUDBRACK, JOSEF [EDS.]. *Grosse Mystiker. Leben und Wirken*. München, 123–141 a 367–369.
- KADEROVÁ, JANA. 2010. *Prophecia beate Hildegardis de fratribus minoribus. Kritický komentovaný přepis s literárněhistorickým výkladem*, magisterská diplomová práce, Brno: Masarykova univerzita. Available from URL <http://is.muni.cz/th/52391/ff_m_b1/PROPHECIA_BEATE_HILDEGARDIS_DE_FRATRIBUS_MINORIBUS> [cit. 2012–09–01].
- KERBY-FULTON, KATHRYN – HAYTON, MAGDA – OLSEN, KENNA. 2004. “Pseudo-Hildegardian prophecy and antimendicant propaganda in late medieval England: an edition of the most popular insular text of “Insurgent gentes” In: *Prophecy, Apocalypse and the Day of Doom: Proceedings of the 2000 Harlaxton Symposium*. MORGAN, NIGEL [ED.]. Harlaxton Medieval Studies, NS XII, Donington, 160–194.
- KERBY-FULTON, KATHRYN. 1996. „Hildegard and the male reader: a study in insular reception“. In: *Prophets abroad. The reception of continental holy women in late-medieval England*. VOADEN, ROSALYNN [ED.]. Cambridge, 1–18.
- KERBY-FULTON, KATHRYN. 1987. „Hildegard of Bingen and anti-mendicant propaganda“. *Traditio*, 43, 386–399.
- KERBY-FULTON, KATHRYN. 2000. „Prophecy and Suspicion: Closet Radicalism, Reformist Politics and the Vogue for Hildegardiana in Ricardian England“. *Speculum – A Journal of Medieval Studies*, Vol. 75, No 2, 318–341.
- MENGEL, DAVID CHARLES. 2003. *Bones, stones and brothels: Religion, topography in Prague under emperor Charles IV (1346–1378)*. Indiana. Available from URL <<http://etd.nd.edu/ETD-db/theses/available/etd-07282003-094532/unrestricted/etd.pdf>> [cit. 2012–09–06].
- NEWMAN, BARBARA. 1987. *Sister of Wisdom. St. Hildegardis theology of the feminine*. Los Angeles.
- SANTOS PAZ, JOSÉ CARLOS. 1997. „Insurgent gentes.“ In: SANTOS PAZ – JOSÉ CARLOS [ED.]. *La recepción de Hildegarde de Bingen en los siglos XIII y XIV*. 1997. Santiago de Compostela, 523–624.
- SZITTYA, PENN. 1986. *The antifraternal tradition in medieval literature*. Princeton.
- ŠIMEK, FRANTIŠEK [ED.]. 1947. *Staročeské zpracování Postily studentů svaté university pražské Konráda Waldhausera*. Praha.
- WEBER, JAROSLAV (pseudonym KADLECE, JAROSLAVA) – TRÍŠKA, JOSEF – SPUNAR, PAVEL. 1958. *Soupis rukopisů v Třeboni a v Českém Krumlově*. Praha, 5–6 a 23–29.

Použité zkratky:

CCCM – Corpus Christianorum: Continuatio Mediaevalis
CCSV – Corpus Christianorum: Scholars Version
SOA TŘEBOŇ – Státní oblastní archiv v Třeboni

RESUMÉ

Příspěvek se zabývá pseudohildegardiným proroctvím *Insurgent gentes*, které pravděpodobně vzniklo v okruhu pařížského Mistra Viléma ze Saint-Amour v 50. letech 13. století. Protože bylo toto proroctví v Evropě v pozdním středověku velmi oblíbené, dochovalo se velké množství rukopisů. Dvě moderní edice (Santos Paz, José Carlos [ed.] (1997); Kerby-Fulton, Kathryn [ed.] (2004)) tak nemohly obsáhnout veškerý materiál. Tento článek přináší text *Prophecia beate Hildegardis de fratribus minoribus* (SOA TŘEBOŇ A 3, folio 126a–126b), který nebyl v literatuře zabývající se textem *Insurgent gentes* dosud publikován, a zasazuje jej do kontextu českého prostředí předhusitské doby. Při srovnání textu proroctví a textu *Apologie* a české verze *Postily* Konráda Waldhausera vyšlo najevo, že se texty v několika bodech shodují (parafráze výroku z Lukášova evangelia (L 6,38), označení mendikantů jako hladových psů pronikajících lidem do domů a přirovnání mendikantů k Šimonovi Mágovi).

PŘÍLOHA 1: EDICE TEXTU Z RUKOPISU A3 (folio 126a–126b)

Incipit propheta beate Hildigardis de fratribus minoribus *126a*

Floruit beata Hildigardis, cuius hec est propheta infrascripta, ante inepcionem ordinum mendicancium per 72 annos; nam ipsa floruit sub anno domini millesimo centesimo quadagesimo sexto, ordo vero mendicancium sub anno domini millesimo centesimo Lxxx Viii, sicut Marciani habetur in cronicis.

Insurgent gentes, que comedent populi peccata, tenentes ordinem mendicancium, ambulantes sine rubore, invenientes multa nova; et a sapientibus Cristi fidelibus ordo ille perversus maledicetur. Fortes et sani cessabunt a laboribus et vacabunt ocio assumentes pocius exemplum mendicandi, stupebunt nimium, qualiter doctoribus veritatis resistant et cum potentatibus innocences destruant et potentes seducant propter vite necessitatem et mundi dilectionem. Radicabit in eis dyabolus quatuor vicia, videlicet adulacionem, invidiam, yppocrisim et detraccionem. Adulacionem, ut largius eis detur, invidiam, quoniam dabitur aliis et non eis, yppocrisim, ut placeant per simulaciones, detraccionem, ut alios vituperent et comendent seipsos propter laudes hominum et seduciones simplicium.

Sine devocione et sine exemplo martirii praedicabunt incessanter principibus secularibus abstrahentes sacramenta a veris pastoribus, rapientes elemosinas pauperum, infirmorum, miserorum, et trahentes seipsos in multitudinem populi, contrahentes familiaritates mulierum eas instruentes, qualiter maritos et amicos blande decipiant et res proprias eis furtive distribuunt. Tollent eciam res infinitas et male adquisitas, dicentes:

6 „Tempore huius Innocencii inceperunt duos ordines solempnes, videlicet ordo fratrum Predicatorum et ordo fratrum Minorum... Ordinem vero fratrum Minorum incepit sanctus Franciscus prope civitatem Assisinam apud Sanctam Mariam de Porciuncula, anno Domini 1206, pontificatus eiusdem domni Innocencii anno 14, qui fuit annus conversionis ipsius, a quo post 24. anno defunctus est. Qui Franciscus ante suam conversionem vocabatur Iohannes.“ MARTINUS OPPAVIENSIS. In WEILAND, LUDWIG [ED.]. (1872: 438; ř. 38–45).

7 „peccata populi mei comedent et ad iniquitatem eorum sublevabunt animas eorum“ Os 4,8 Všechny biblické citáty jsou citovány dle Biblia Sacra: Iuxta Vulgatam Versionem. FISCHER, BONIFÁC – WEBER, ROBERT [ED.]. 1994.

„Date nobis et nos orabimus,“ ut aliorum tegant vicia et suorum obliviscantur. Heu eciam res tollent a miseris, raptoribus, spoliatoribus, praedonibus, furibus, sacrilegis, usurariis, feneratoribus, adulteris et homicidis, scismaticis, apostatis, a mulieribus luxuriosis, periuris mercatoribus, falsis iudicibus, a militibus tiranis, a principibus contra legem viventibus et a multis perversis propter suasionem dyaboli et dulcedinem peccati et vitam delicatam et breve transitoriam, in sacietatem et dampnacionem eternam omnia erunt in eis apta. Populo vero de die in diem erunt duriores et nequiores et, cum explorete fuerint seduciones, tunc cessabitur eis dari,

et tunc ibunt per domos famelici sicut canes rapidi submissis oculis contrahentes cervices sicut turtures, ut pane sacientur. Tunc clamabunt contra eos dicentes: „Ve vobis filii meroris, vos mundus seduxit, dyabolus infrenavit ora vestra, mens vestra fuit vaga, oculi vestri delectabantur in vanitatibus, venter vester delicatus dulcia fercula petivit, pedes vestri veloces erant ad currendum in malum.“

-
- 1 „...semper in omnibus suis sermonibus interpellationem inserentes, date nobis et orabimus pro vobis...“ HÖFLER [ED.] (1865: 39); „...a kázice ve svých kostelých a řkúce: „Dajte nám a budem prositi Boha za vás!“ ŠIMEK [ED.] (1947: 42); „Znamenajte to všichni lakomci duchovní, jenž pro peníze slúžíte, kázete, a řkúce: „Dajte nám, a budem Boha prositi za vás“...“ ŠIMEK [ED.] (1947: 112).
- 9 Confer 2 Tim 3,6 „ex his enim sunt qui penetrant domos...“ Viz HÖFLER [ED.] (1865: 23) a také „...sed constat quod ipsi circueuntes in ciuitate uel villa sicut canes famen patientes nullam domum in qua se sperant aliquid accepturos penetrare obmittunt.“ Konrad Waldhauser: Apologia (Praha NK XIV G 17, f. 58R), citováno dle MENGEL (2003:187).
- 13 „cor machinans cogitationes pessimas pedes veloces ad currendum in malum“ Pr 6,18.

Mementote, quod eratis beati, scilicet apparenter, emulatores, pauperes divites, simplices potentes, adnoti? adulatores facti ypocrite, mendici suberbi, effrontes doctores, instabiles martires, delicati confessores, humiles elati, pii duri, dulces calumpniatores, pacifici persecutores, amatores invidi, venditores indulgenciarum, ordinatores incomodi, suspiratores crapulosi, desideratores honoris, mercatores matrimoniorum, seminatores discordiarum, edificatores in altum, **126b** et cum altius ascendere non potuistis, tunc cecidistis sicut Symon Magus, cuius Dominus per orationem apostolorum ossa contrivit et plaga crudeli percussit. Sic ordo vester contritus erit propter seductiones et iniquitates vestras et populus dicet illis: „Ite, doctores perversitatis, patres heretice pravitatis, pseudo apostoli, qui simulastis vos servare vitam apostolorum, nec in minimo vitam illorum adimplevistis, filii iniquitatis, scienciam viarum vestrarum nolumus.“

-
- 6 confer: Gn 11, 4: „et dixerunt venite faciamus nobis civitatem et turrem cuius culmen pertingat ad caelum et celebremus nomen nostrum antequam dividamur in universas terras“.
- 7 Act 8,9–24; „...:ipsi sunt peiores quam haeretici et allegavit illud actorum VIII de Simone mago et dixit: Karissimi. Ille Simon humiliavit se licet fecte, sed isti nullo modo permittunt se flectere cum tamen sciunt se stare contra veritatem et dixit: Ille pessimus Nero antequam ille Symon venit ad eum aliquot annis fuit valde bonus sed postquam venisset, fecit ita malum quod matrem suam scindere fecit.“ HÖFLER [ED.] (1865: 21).
- 12 „qui dixerunt Deo recede a nobis et scienciam viarum tuarum nolumus“ Job 21,14.

PŘÍLOHA 2: PŘEKLAD TEXTU Z RUK. A3 (folio 126a–126b)

Začíná proroctví svaté Hildegardy o menších bratrech (minoritech)

Žila svatá Hildegarda, jejíž je toto níže napsané proroctví, 72¹ let před vznikem žebavých řádů, neboť Hildegarda žila léta Páně tisícého stého čtyřicátého šestého, zatímco žebavý řád vznikl léta Páně tisícého stého osmdesátého osmého, jak se uvádí v Martinově kronice.²

Povstanou národy, které se budou živit hříchy lidu,³ které se budou řídit řeholí žebavého řádu, kráčet beze studu a vynalézat mnohé nové věci: a moudří a věrní Kristovi budou onen zvrácený řád proklínat. Silní a rozumní budou lenivět a budou se oddávat nečinnosti a budou ze sebe spíš dělat příklad žebavého způsobu života, budou se úporně snažit; jak moc odporují učitelům pravdy a s mocnými ničí nevinné a svádí mocné kvůli živobytí a kvůli světskému potěšení. Dábel v nich zakoření čtyři neřesti, totiž patolízalství, závist, pokrytectví a nactiutrhačství. Patolízalství, aby jim bylo štedřejší dáváno, závist, protože bude dáváno jiným a ne jim, pokrytectví, aby se zalíbili díky lži, nactiutrhačství, aby druhé hanili a sami sebe činili oblíbenými kvůli lidské chvále a kvůli svádění prostých lidí.

Bez zbožnosti a bez ohledu na příklady mučedníků budou světským vládcům neúnavně kázat, budou krást svátosti pravým pastýřům, budou loupit almužny chudých, slabých a ubohých a cpát se mezi dav lidu. Budou navazovat důvěrná přátelství se ženami a učit je, jak manžele a přátele lichotivě klamat a jak je zlodějsky připravovat o majetek. Budou také přijímat obrovský a hříšně získaný majetek, říkouce: „Dejte nám a my se budeme modlit,“⁴ aby zakryli hříchy jiných a zapomeněli na své. Běda, také budou brát majetek ubohým, rabijátům, lupičům, bandi-

¹ Hildegarda žila v letech 1098–1179.

² Text odkazuje na kroniku Martina Opavského (*před rokem 1220 v Opavě, † okolo roku 1279 v Bologni): *Chronicon pontificum et imperatorum*. Podle Martinovy kroniky byl řád minoritů (*Ordo fratrum Minorum*) založen roku 1206 za pontifikátu papeže Innocence III, který nastoupil do úřadu v roce 1198. MARTINUS OPPAVIENSIS. In: WEILAND, LUDWIG [ED.]. (1872: 437, ř. 40). Podle oficiálního seznamu papežů byl Innocenc III. (občanským jménem Lotario dei Conti di Segni) v pořadí 176. papežem, který stál v čele církve od 22. února 1198 do 16. července 1216, kdy zemřel. Text proroctví však uvádí jako rok založení řádu rok 1188. Ve skutečnosti vznikl minoritský řád roku 1209.

³ „krmí se obětmi mého lidu za hřích, přiklání se k jeho nepravostem“ Oz 4,8; narážka na Lv 4, 13–21. Všechny biblické citáty (v češtině) jsou citovány dle *Bible: Písmo svaté Starého a Nového zákona*. 1985.

⁴ Viz HÖFLER, KARL ADOLF CONSTANTIN [ED.] (1865: 39); ŠIMEK, FRANTIŠEK [ED.] (1947: 42; [83 b] ŠIMEK, FRANTIŠEK [ED.], 112, [124 B]). Zřejmější ironická narážka na Lukášovo evangelium: „Date et dabitur vobis mensuram bonam confersam et coagitatam et supereffluentem dabunt in sinum vestrum, eadem quippe mensura qua mensi fueritis remetietur vobis“ Lc 6,38 V českém překladu: „Dávejte, a bude vám dáno; dobrá míra, natlačená, natřesená, vrchovatá, bude vám dána do klína. Neboť jakou měrou měříte, takovou Bůh naměří vám“ Lk 6,38.

tům, zlodějům, svatokrádcům, lichvářům, cizoložníkům a vrahům, schismaticům, odpadlíkům, chlípným ženám, prolhaným kupcům, falešným soudcům, vojákům, tyranům, vladařům žijícím proti zákonu a mnohým zvráceným lidem kvůli d'ábskému svodu a sladkosti hříchu a zjemnělému způsobu života, který je pomíjivý. K tomu, aby se nasýtili, a pro věčné zavržení, je už v nich vše připraveno. Den ode dne budou vůči lidu tvrdší a hříšnější, a když lidé přijdou na jejich svody, tehdy jim lidé přestanou dávat. A tehdy oni hladově půjdou po domech jako divocí psi⁵ se sklopenýma očima natahující krky jako hrdličky, aby byli nasyceni chlebem. Tehdy budou volat proti nim a říkat: „Běda vám, synové zármutku, svět vás svedl, d'ábel zauzdlil vaše ústa, vaše mysl byla vrtkavá, vaše oči byly potěšeny v marnosti, váš zjemnělý žaludek zatoužil po sladkých pokrmech, vaše rychlé nohy přímo běžely ke zlu.“⁶ Pamatujte, že jste napodobili svaté jen zdánlivě, chudí boháči, mocní prost'áčci, pokrytečtí licoměrníci, pyšní žebráci, drzí učitelé, nestálí mučedníci, prostopášní vyznavači, pokorní hrdopýškové, zbožní drsníci, zjemnělí nactiu-trhači, pronásledovatelé, kteří hlásají mír, nenávistní milovníci, prodejci odpustků, zasévači zla, zbožně vzdychající jedlíci, toužící po počtách, kupčící se svátostí manželství, zasévači nesvorností, stavitelé výšin.⁷ Když jste nemohli výše vystoupit, tak tehdy jste padli jako Šimon Mág,⁸ jehož kosti pán zlámal díky modlitbě apoštolů a krutou ranou zničil.⁹ Tak váš řád bude zničen kvůli svodům a kvůli vašim nepravostem a lid jim řekne: „Běžte, učitelé zvrhlosti, otcové kacířské zvrácenosti, pseudoapoštolové, kteří jste předstírali, že zachovávejte život apoštolů a ani v nejmenším jste jejich život nenaplnili, synové nepravosti, nechceme znát vaše cesty.“¹⁰

⁵ Narážka na 2 Tm 3,6 „Patří k nim ti, kdo vnikají do rodin...“ Viz HÖFLER [ED.] (1865: 23) a také Konrad Waldhauser: *Apologia* (Praha NK XIV G 17, f. 58R), citováno dle MENGEL (2003: 187).

⁶ „*srdce osnující ničemné plány, nohy rychle spěchající za zlem*“ Př 6,18.

⁷ Srovnej Gn 11,4: „*Nato řekli: „Nuže, vybudujme si město a věž, jejíž vrchol bude v nebi. Tak si učiníme jméno a nebudeme rozptýleni po celé zemi.*“

⁸ Viz HÖFLER [ED.] (1865: 21).

⁹ Šimon (Mág) z Gity vystupuje ve Skutcích apoštolů (Sk 8,9–24). Další Šimonovy osudy zpracovávají novozákonní apokryfní texty, jsou to především Skutky Petrovy: *Actus Vercellenses* (4–28) a *Martyrium Petrovo* (31–32); *Obecné učení dvanácti apoštolů* (VI,7–9); *Passio Petri et Pauli* (Pseudo-Hegesippus) (III,2) a *Svědectví Jana z Malaly* (32–34). Pro český překlad apokryfních textů, vyjma textu *Passio Petri et Pauli*, viz DUS–BARTOŇ [TRANS.] (2003: 122–150; 152–153; 161–163; 164–167).

¹⁰ „*Bohu říkají, jdi pryč od nás, nechceme o tvých cestách nic vědět*“ Jb 21,14